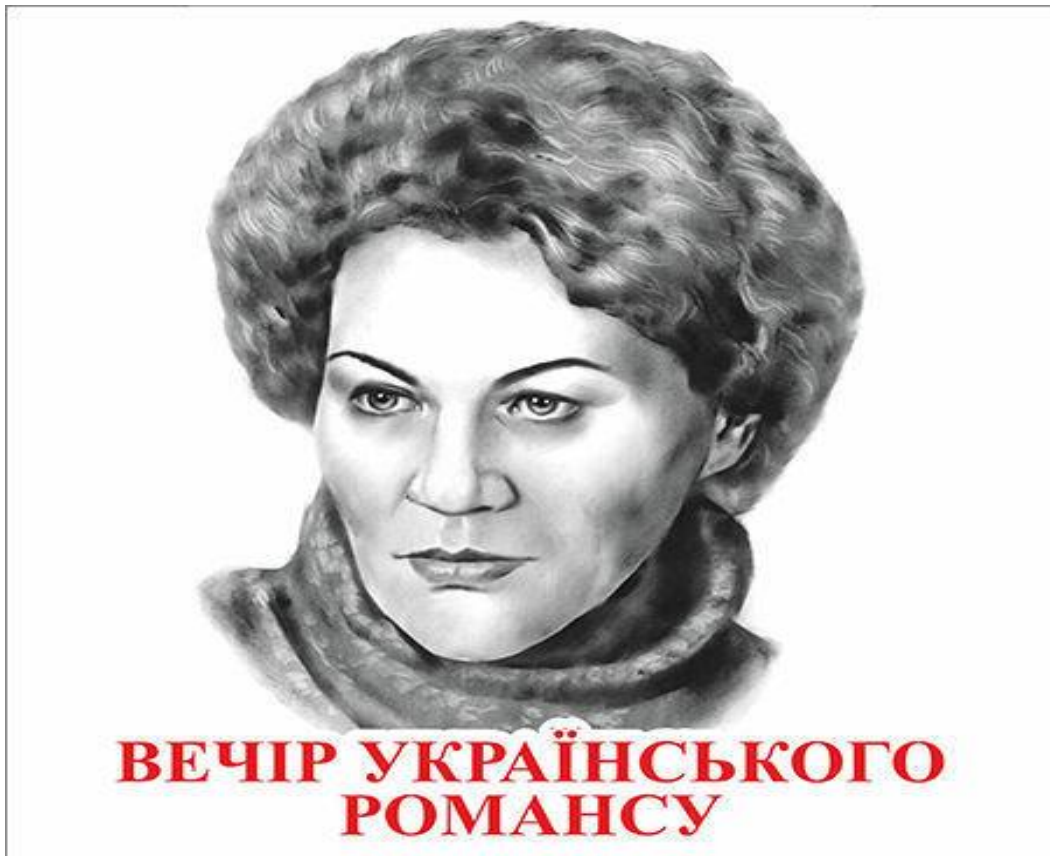

ДПТНЗ «Мукачівський професійний аграрний
ліцей ім. М. Данканича»

**«НЕХАЙ ТЕНДІТНІ ПАЛЬЦІ ЕТИКИ
ТОРКНУТЬ ВАМ СЕРЦЕ І ВУСТА»**

Підготувала:

викладач української мови
та літератури
Джуган Тамара Павлівна

Мукачево - 2020 р.

Пояснювальна записка

Методична розробка позаурочного заходу присвячена ювілейній даті: 90-річчю Ліни Костенко.

Захід представлено у формі вечора поетичного романсу, який проходить у шкільній бібліотеці . На гостей чекають цікаві біографічні факти , вірші видатної ювілярки, що розповідають про біографію та творчість Ліни Костенко, відеоролики та відео кліпи.. Поданий захід спрямований на підвищення мотивації навчання, має міжпредметні зв'язки з історією України, музикою, театральною майстерністю, етикою та живописом. Додатки та весь матеріал можна використовувати на інших уроках, при вивченні творчості Ліни Костенко. Метою цього заходу є підвищення інтересу учнів до вивчення української літератури, розвиток творчих здібностей, акторської майстерності. Здобуття навичок глибокого розуміння поезії, аналізу творчості автора.

У методичну розробку входять: відеопрезентація, конспект з описом ходу заняття. Додатки містять відеофрагменти, аудіофайли , які використовуються у ході заходу.

Умовами реалізації є: - наявність комп'ютера, мультимедійного проектора та екрана, аудіоколонок (акустичної системи); - уміння викладача користуватися даною технікою; Доцільно проводити такий захід під час предметного тижня, або у виховній роботі.

Тема. Нехай тендітні пальці етики торкнуться вам серце і вуста

- Мета:** 1) активізувати знання учнів про життя і творчість Л. Костенко;
2) ознайомити їх із творчими шедеврами поетеси, їх неповторністю й оригінальністю;
2) формувати почуття гідності, багатий духовний світ; розвивати навички декламування учнів;
3) виховувати громадянську позицію учнів, вміння аналізувати залежність виникнення літературних творів від історичних умов і особистих якостей поетеси.

Тип уроку. Позакласний захід «вечір українського романсу" (до 90-річчя Ліни Костенко).

Обладнання: світлини та поетичні збірки поетеси; мультимедійна презентація; відеоролики; музичні відеокліпи, роздатковий матеріал, світлини до творів.

Міжпредметні зв'язки: музика, історія, географія, етика, мистецтво.

Перебіг заходу

Відео «Колискова для мама» Ольги Богомолець.

Слайд 1

Відеоролик «Корифеї української поезії» (початок до 01.15).

Ведучий. Її вірші цитують всі – однак не всі знають про це. Їй незабаром виповниться 90, але вона є активним користувачем інтернет-сайтами. Їй декілька разів пропонували покинути Батьківщину, але вона відмовляла. Це вона відмовилася від нагороди «Героя України» зі словами «дешевої політичної біжутерії не ношу». Чесна в усьому, завжди говорить правду, але зовсім не розповідає про себе. На запитання, що стосуються її біографічних моментів, говорить: «Із моїх творів можете дізнатись про мене все, що вас цікавить». Гадаю, що так відповідає людина з органічною потребою бути правдивою у слові. Вона не фальшивить, не приймає якихось показних, «красивих» поз. І якщо вона відсилає до своїх творів, то робить це тому, що ручається за їх абсолютну правдивість і вірить у те, що їй вдається в них самовиразитись. Про кого зараз я? ...Перед вами світлина. Хто вона? Так, ви догадалися – це Ліна Василівна Костенко.

Слайд 2

Незабаром вона буде святкувати своє 90-річчя, тож напередодні ювілею ми зробимо уявний екскурс у «потаємні порухи душі» відомої поетеси-сучасниці. Тож сьогодні наш захід приурочений Ліні Костенко. Його тема: «Віддай людині крихітку себе, за це душа наповнюється світлом». Ось тут нам рецепт душевної рівноваги та довголіття.

Ведучий. Згадаймо дещо з її біографії.

Слайд 3

Напровесні, коли на Київщині ще лежать сніги, але в чистому небі вже миготять вогники зірок, 19 березня 1930 року у родині вчителів народилася Ліна Василівна Костенко в невеличкому зеленому Ржищеві, що розташоване за 80 кілометрів униз по Дніпру від Києва. Всього 6 років прожила в ньому майбутня поетеса, та воно назавжди залишилось у її пам'яті. Про рідне місто Ліні розповідав її батько Василь Костенко. А знав він навдивовижу багато. Поліглот-самородок (він знав 12 мов), працюючи вчителем у школі, а згодом – директором, був здатний викладати і викладав мало не всі предмети.

Слайд 4

1930 рік. До середньої школи Ржищева, до кабінету директора із обшуком завітали НКВДисти, і один із них суворо запитав:

- Оружжя маєтса.

На що директор спокійно та упевнено відповів:

- Є.

- Где.

- Он там – і директор показав на колиску з маленько Ліною. – Це і є моя зброя.

Ці слова були пророчими. Бо в майбутньому вона стала зброєю за незалежність України для всього народу.

Слайд 5

1936 - мати з дочкою переїхали до бабусі в Київську Венецію, на Труханів острів. Там у 1937 році майбутня поетеса пішла до середньої школи № 100. Особисте у школярки Ліни Костенко злилося з загальнонаціональною трагедією, біль епохи став її власним боєм: вона звідала «балетну школу» замінованого поля, дійшла висновку, що «моє дитинство, вбите на війні». У 1943 році окупанти спалили школу разом із усім селищем (вірш «Я виростаю у Київській Венеції»), тому перейшла вчитися на Куренівку до школи № 123.

Ведучий. Коли Ліні виповнилося 6 років, сім'я переїхала до Києва. Звідси однієї страшної доби й захопив «чорний ворон» батька на цілих 10 років.

Маленька Ліна тоді ще не уявляла, що таке бути дочкою «ворога народу», вона просто не могла змиритися в душі, за що і чому її такого доброго, розумного, інтелігентного татка так безцеремонно, так грубо принизили, відірвали від неї й від матері та забрали на все її цим арештом охмарене дитинство.

А потім була війна. Евакуація. Страшні, сумні біженські мандри. Психологи вважають, що випробувані катастрофами й катаклізмами діти надто швидко дорослішають, мають очі збагачених багатолітнім досвідом сивих поважних

старців. Війну маленька Ліна сприйняла саме такими очима. Воєнні дитячі віршовані проби були не дитячими. На жаль, ті поезії не збереглися. Їй запам'яталось: притулившись до краю окопу, вона осколком писала на його стіні свій перший вірш. Писала великими друкованими літерами. Вона не запам'ятала того вірша, хоч знає, що він був не про зайчика і не про вовка, а про щось інше, зовсім недитяче. Бо ж недитячими були страшні враження, які вона намагалася висловити своїм першим віршем.

Відео. Вірш «Мій перший вірш написаний в окопі»

МІЙ ПЕРШИЙ ВІРШ НАПИСАНИЙ В ОКОПІ

Мій перший вірш написаний в окопі,
На тій сипкій од вибухів стіні,
Коли згубили зорі в гороскопі
Моє дитинство, вбите на війні.
Лилась пожежі вулканічна лава.
Горіла хата. Ніч здавалась днем.
І захлинулась наша переправа —
Через Дніпро — водою і вогнем.
Гула земля. Сусідський плакав хлопчик.
Хрестилась баба, і кінчався хліб.
Двигтів отой вузесенький окопчик,
Де дві сім'ї тулились кілька діб.
О, перший; біль тих недитячих вражень,
Який він слід на серці залиша!
Як невимовне віршами не скажеш,
Чи не німою зробиться душа?!
Це вже було мі зайчиком, ні вовком,
Кривавий світ, обвуглена зоря! —
А я писала мало не осколком
Великі букви, щойно з букваря, —
Той перший віршик, притулившись скраю,
Щоб присвітила поночі війна.
Який він був, я вже не пам'ятаю.
Снаряд упав — осипалась стіна.

Ведучий. Війна в минулому, та вибухи лунають. Гинуть під мирним небом люди. Час від часу те покиддя війни давало про себе знати. І Ліна пише свій славнозвісний «Пастораль хх століття».

Пастораль ХХ сторіччя

Як їх зносили з поля!

Набрякли від крові рядна.

Троє їх, пастушків. Павло, Сашко і Степан.

Розбирали гранату. І ніяка в житті Аріадна
вже не виведе з горя отих матерів.

А степам

будуть груди пекти ті залишені в полі гранати,
те покиддя війни на грузьких слідах череди.

Отакі вони хлопці, кирпаті сільські аргонавти,
голуб'ята, анциболи, хоч не роди!

Їх рвонуло навідліг. І бризнуло кров'ю в багаття.

І несли їх діди, яким не хотілося жить.

Під горю стояла вагітна, як поле, мати.

І кричала та мати:

— Хоч личко його покажіть!

Личка вже не було. Кісточками, омитими кров'ю,
осміхалася шия з худеньких дитячих ключиць.

Гарні діти були. Козацького доброго крою.

Коли зносили їх, навіть сонце упало ниць.

Вечір був. І цвіли під вікнами мальви.

Попід руки держала отих матерів рідня.

А одна розродилась, і стала ушосте — мати.

А один був живий. Він умер наступного дня.

Ведучий. Саме цим віршем колись давно, у славнозвісній 90 поетеса відкрила двері у моє серце. Самі тоді я вперше познайомила з її творчістю.

У післявоєнні роки Ліна відвідувала літературну студію при Спілці письменників України. Колишні учасники студії й досі пам'ятають тендітну з розкішним хвилястим волоссям вродливу дівчину. Найбільш проникливі здогадувалися, - що в неї рідкісне обдарування, що вона - діамант, який потребує тільки огранення. Ліна і сама відчувала своє покликання.

Учениця 1.

Вірш «Доля»

Наснився мені чудернацький базар:
під небом у чистому полі,
для різних людей,
для щедрих і скнар,
продавалися різні Долі.

Одні були царівен не гірш,
а другі – як бідні Міньйони.
Хто купляв собі Долю за гріш.
А хто – і за мільйони.

Дехто щастям своїм платив.
Дехто платив сумлінням.
Дехто – золотом золотим.
А дехто – вельми сумнівним.

Долі-ворожки, тасуючи дні,
до покупців горнулись.
Долі самі набивались мені.
І тільки одна відвернулась.

Я глянула їй в обличчя ясне,
душею покликала очі...
– Ти, все одно, не візьмеш мене, –
Сказала вона неохоче.

– А може візьму?
– Ти собі затям, –
сказала вона суворо, –
за мене треба платити життям.
А я принесу тобі горе.

– То хто ж ти така?

Як твоє ім'я?
Чи варта такої плати?
– Поезія – рідна сестра моя.
А правда людська – наша мати.

І я її прийняла, як закон.
І диво велике сталось:
минула ніч. І скінчився сон.
А Доля мені зосталась.

Я вибрала Долю собі сама.
І що зі мною не станеться, –
у мене жодних претенсій нема
до Долі – моєї обраниці.

Слайд 6

Ведучий. Провчившись деякий час у Київському педагогічному інституті, вона вдається до досить рішучого кроку: залишає його і, витримавши у 1951 році дуже вимогливий конкурс, стає студенткою I курсу Московського літературного інституту - єдиного на той час у світі вищого навчального

закладу, в якому здобували освіту майбутні майстри художнього слова.

Закінчила з відзнакою інститут і повернулась до Києва. Одну за одною Ліна Костенко видає збірки — «Проміння землі» (1957) та «Відлига» (1958). І всі, хто стежив за літературним процесом, відчули, що в поезію прийшла неабияка творча особистість. 1961 р. — збірка «Мандрівки серця».

Після смерті Сталіна, у 1953 році, розпочався період, який пізніше було названо «хрущовською відлигою». Студенти вірили в нові пориви державного вітру більше, ніж старшому поколінню, їм здавалося, що повернення до драконівських і ганебних переслідувань за правду вже не буде, що «культ особи» — страшна примара сталінської ночі — не вилізе з могили пити свіжу кров невинних жертв. Саме тому і тоді виникає явище, що отримало назву «шістдесятництво».

Слайд 7

Шістдесятництво

Увійшла до плеяди молодих українських поетів, що виступили на рубежі 50-60-х років XX ст., брала участь у дисидентському русі.

Період "шістдесятників" започаткував новітні стилі в українській літературі, змусив творити щось нове, атипове, авангардне, але безжалісне та максимально критичне по відношенню до влади й тогочасного режиму.

Ведучий. Рух «шістдесятників» ширився, поглиблювався. У Києві почав діяти клуб творчої молоді, який організовував літературні вечори, присвячені видатним діячам української культури. Можна сказати, що «шістдесятники» сколихнули всю республіку.

Коли «хрущовська відлига» почала підмерзати у 1963 р. поетеса подала у видавництво четверту книгу своїх поезій - «Зоряний інтеграл». У цій збірці Ліна Костенко гнівно заявила у вічі системі:

Я скоро буду виходити на вулиці
Києва з траурною пов'язкою
на рукаві — умирає мати поезії мого народу!
Все називається Україною — Універмаг, ресторан, фабрика.
Хліб український, телебачення теж українське.
На горілчаній етикетці експортний гетьман з булавою.
І тільки мова чужа у власному домі.
У шовінізму кігті підсвідомі.
Сім'я все ж вольна і нова.
Та тільки мова ледь жива.
Вона була б і вмерла вже не раз,
та все питає, і на смертнім ложі, — а де ж те
Слово, що його Тарас коло людей поставив на сторожі?!

Ведучий. Почалися арешти «шістдесятників» у 1965 році. Як правило, суди були закритими, на них допускали лише перевірених людей. Ліна Костенко кілька разів їздила до Львова, щоб морально підтримати своїх однодумців, над якими чинили судові свавілля. Треба сказати, що на той час такий вчинок межував із громадським подвигом — на нього могла зважитись тільки по-справжньому мужня людина.

Ведучий. Не шукайте в довідниках, статтях, есе фактів з інтимного життя Ліни Василівни. Печаль її поезії каже нам, що вона щаслива в нещасній любові, і нещасна в щасливій.

Учениця 1

СВІТЛИЙ СОНЕТ

Як пощастило дівчині в сімнадцять,
в сімнадцять гарних, неповторних літ!
Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.
Вона ридає, але все як слід...

Вона росте ще, завтра буде вишенька.
Але печаль приходить завчасу.
Це ще не сльози – це квітуча вишенька,
що на світанку струшує росу.

Вона в житті зіткнулась з неприємністю:
хлопчина їй не відповів взаємністю.
І то чому: бо любить іншу дівчину,
а вірність має душу неподільчиву.

Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.
Як пощастило дівчинці в сімнадцять!

Ведучий. Гадаю, що турбує всіх питання «а про особисте Ліни Василівни сьогодні ми говорити будемо?»

Ми вже говорили про скупість одкровень Ліни Василівни щодо свого особистого життя. Нам відомо про те, що навчання у Москві звело дві долі, дві країни: Ліну з України та Єжи-Яна з Польщі.

Відеоролик «Вона хотіла стати льотчицею» (на 02.09 хв)

Про чоловіків Ліни Костенко відомо не так багато, як зрештою і про її життя загалом. Письменниця була двічі заміжньою. Перший шлюб з Єжи-Яном Пахльовським, що став батьком дочки Костенко письменниці Оксани Пахльовської, протривав недовго.

Другий шлюб Костенко взяла із директором кіностудії імені Довженка Василем Цвіркуновим

Разом вони прожили 25 років, аж до його смерті. Від цих стосунків Ліна Костенко народила сина Василя

Слайд 8

Єжи-Ян Пахльовський, польський письменник, однокурсник Л.Костенко під час навчання у Московському літера-турному інституті імені Горького. Розлучилися через різні характери.

Чоловіки

Цвіркунов Василь Васильович, керівник Київської кіностудії імені Довженка у 1960 роках. Прожили 25 років (Фото 1972 р. У степах, на Кам'яній могилі).

Слайд 9

**Донька - Пахльовська Оксана
Єжи-Янівна**

Культуролог,
письменниця, жила з
матір'ю в Києві, професор
Римського університету.

Слайд 10

**Онучка - Ярослава-
Франческа Барб'єрі**

Вивчає філософію в
Римському університеті "Ля
Сап'єнца", де її мати завідує
кафедрою україністики.

Слайд 11

**Син - Цвіркунов Василь
Васильович (28.05.1969)**

Працює програмістом у
Штатах.

Відео. Пісня про кохання «Корифеї...», на 13.20 хв.

Ведучий 16 довгих років радянська влада «консервувала» поезію Ліни Костенко, не допускала її голос до людей. Поетесу викреслили зі списку діючих поетів, її прізвище обминали мовчанкою критики й літературознавці. При повній нездатності до найменшого приниження жилося важко, але вона не покалася в жодному сказаному слові, в жодному вчинку, талант її залишився вільним, незалежним, вона не кланялася їй, не зігнулася ні перед ким.

МЕНІ СМАКУЄ ВАШ АЖІОТАЖ

Мені смакує ваш ажіотаж.

Я вас ділю на класи і на ранги.

Ви мій щоденний, звичний мій тренаж.

Мої гантелі, терники і штанги.

Спортивна форма — гарне відчуття.

Марудна справа — жити без баталій.

Людина від спокійного життя

Жиріє серцем і втрачає талію.

Ведучий. Нелегким було і тріумфальне повернення Ліни Костенко. Її, поета від бога, редагували люди малодушні й хотіли пригладжувати, рівняти написане нею. Для того, щоб вірші йшли до читача такими, як вона їх писала, Ліна Василівна двічі оголошувала голодівку. Свобода для неї не просто слова, а кредо, потреба, стан душі. Про своє призначення твердо голосо вирекла у вірші «Страшні слова, коли вони мовчать».

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чиймись.

Хтось ними плакав, мучивсь, болів,
із них почав і ними ж і завершив.
Людей мільярди і мільярди слів,
а ти їх маєш вимовити вперше!

Все повторялось: і краса, й потворність.

Усе було: асфальти й спориші.
Поезія – це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі.

Слайд 12

Слайд 13

Ведучий. Довгі роки страждання, боротьби за волю людей та держави. Вона у політику ні ногою. Але писала правду, її боліло та болить і досі. Сучасні події на Сході. Цього вона не оминула.

Відео. Пісня про події на Сході «Корифеї...», на 01.17хв.

Слайд14

Ведучий. Ліна Василівна, як бачимо, у житті багато пережила, вона страждала, боролася, кидала сміливі виклики, не мовчала. Вона вмів бути різною. Про неї можна говорити багато, але з нею не можна мовчати, Але, нажаль, нам час закінчувати. Наш вечір поетичного романсу прощається з нами.

З днем народження вас, Ліно Василівно, будьте з нами. Ваша творчість допомагає нам бути сильними, коли хочеться плакати, чи навпаки. З вами ми духовно багаті, поетично сміливі, можемо бути різними. Послухаймо ніжно-оптимістичну сповідь поетеси....

Відео «Корифеї...», (« Коли я навіть буду сивою», на 065.16хв)

Коли я буду навіть сивою,

і життя моє піде мрякою,
а для тебе буду красивою,
а для когось, може, й ніякою.
А для когось лихою, впертою,
ще для когось відьмою, коброю.
А між іншим, якщо відверто,
то була я дурною і доброю.
Безборонною, несинхронною
ні з теоріями, ні з практиками.
і боліла в мене іронія
всіма ліктиками й галактиками.
І не знало міщанське кодрло,
коли я захлиналась лихом,
що душа між люди виходила
забинтована білим сміхом.
І в житті, як на полі мінному,
я просила в цьому сторіччі
хоч би той магазинний мінімум:
– Люди, будьте взаємно ввічливі! –
і якби на те моя воля,
написала б я скрізь курсивами:
– Так багато на світі горя,
люди, будьте взаємно красивими

Ведучий. Всім дякуємо. Допобачення.

Література та інтернет-джерела

1. Андреева С.Г. Поетична екологія Ліни Костенко / С.Г. Андреева // Шкільна бібліотека.- 2013.-№ 3-4.- С. 94-96.
2. Бакута О.М. Ліна Костенко. Творчий шлях. Особливості індивідуального стилю. 11 клас / О.М. Бакута // Вивчаємо українську мову та літературу.- 2014.- № 34-36.- С. 14- 20.
3. Зімкова Л. Вічні питання у творчості Ліни Костенко / Л. Зімкова // Відкритий урок.- 2012.- № 9.-С. 88-89.
4. Небеленчук І. Лицарство — чи то життєві ідеали, моральні цінності і честь, а чи ?.. Вивчення вірша Ліни Костенко «Майже переклад з провансальської» / І. Небеленчук // Українська література в ЗОШ.- 2011.- № 6.- С. 30- 35.
5. «Я вибрала долю собі сама...» (Ліна Костенко) // Позакласний час.- 2015.- № 2.-С.24-25.
6. Ярошенко Р. «Страшні слова, коли вони мовчать» (Ліна Костенко) / Р. Ярошенко, А. Буратевич // Українська мова й література в сучасній школі.- 2013.- № 2.- С. 6-11.
7. <https://www.youtube.com/watch?v=E2S1djBE02k>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=7ShWuS8m4oA>
9. <https://www.youtube.com/watch?v=5qkJRfIPLHY>
10. <https://www.youtube.com/watch?v=tKSI98nNMNo>

Висновок

Позакласна робота з української літератури — важливий чинник морально-естетичного виховання учня, що вчиться, надання йому повноцінної літературної освіти. Практика свідчить, що успіху у своїй роботі досягають, як правило, ті викладачі, які не обмежуються спілкуванням з учнями лише на уроці, а й надають належну увагу позакласним заходам, влаштовують літературні вечори, диспути, конференції, вікторини, ігри, екскурсії та ін. Бо ці заходи дають їм можливість прилучити своїх вихованців до світу поезії, театру, музики, живопису. Учні на них не просто присутні. Вони — активні учасники дійства, кожному з них доводиться пробувати себе в ролі поета, літературознавця, критика, рецензента, бібліотекаря, дослідника, актора, художника.

Результатом даного позаурочного заходу є добрий настрій всіх учасників круїзу, приплив позитивних емоцій та відчуття особистого вагомого внеску кожного учня у цей проект. А це чи не найефективніший спосіб навчити їх особистісно сприймати мистецтво, розуміти його творчу сутність, специфіку.